

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 109:3

Onder redactie van Prof. Dr V. Hepp, Dr K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Boots, Grand Rapids; Dr C. Bouma, Zwolle; Dr K. Fernhout, Vriesland; Prof. Dr P. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr H. A. Knoppers, Amsterdam; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Loe, 's Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr D. Postma, Burgersdorp (Zuid-Afrika); Dr A. Ringnalda, Soerabaja; Dr J. C. Rullmann, Wassenaar; J. Strikwerda, Dokkum; Dr J. Thijss, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielinga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's Gravenhage.

Adres der Redactie:
Prof. Dr V. HEPP, Van Breestraat 14, Amsterdam.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f7.50 en voor Ned.-Indië f6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. p. regel. — Losse nummers f0.15.

INHOUD: Ware en valsche „Mystiek” in de zielszorg V. (Slot). — Uit de Schrift: In het gelijk gesteld (1 Tim. 3:16). — Kerkelijk Leven: Modernistische Geloofsbelijdenis VII. Sapiens sat. Waarna in eigen land zoo anders? Iets interessants of een dwaling? — Opvoeding en Onderwijs: De Verzen, van Chr. Onderwijzers. — Uit de Buitenl. Kerken: Hoe de splitsing voortwoekert onder de Geref. in N.-Amerika — en wat die splitsing is. — Perschoor.

WARE EN VALSCHE „MYSTIEK” IN DE ZIELSZORG V. (Slot.)

Vooropstellende, dat de titel van deze artikelreeks niet bedoelt een wetenschappelijke onderscheiding te geven, doch zich aansluit bij het uit de praktijk opgekomen spraakgebruik, merken we op, dat in de praktische zielszorg, die door ongestudeerden dikwijls zonder eenige hulp van buiten, en ook zonder eenige voorbereiding vaak, verricht wordt, de onderscheiding tusschen ware en valsche „mystiek” zeer moeilijk is. Allerlei factoren belemmeren vaak den praktischen zielzorger in de vaststelling van de diagnose reeds. Toch moet hij de valsche „mystiek” kunnen onderscheiden van de zuiver Christelijke; en daarom moet hij niet den psychologisch-experimenteelen weg volgen, om te weten, wat goed en valsch is in de „mystiek”, doch uit de Schrift en belijdenis allereerst het wezen der ware mystiek leeren kennen.

Het woord „mystiek”, afgeleid van het Griekische woord voor „sluizen”, duidt doorgaans een zich-sluiten voor de van buiten komende invloeden en een zich-openen voor het verborgen leven en zien van binnen. Tusschen de aanwending van het begrip „mysterie” in de taal van het N. T. enerzijds, en de overheerschen- de uitlegging van het woord „mystiek” in het menschelek leven anderzijds, is verschil te constateeren: deze laatste kiest haar uitgangspunt en vindt, bewust of onbewust, haar maatstaf in het subjectieve, de eerste in het objectieve. Ware, gezonde mystiek kent en beleeft de correspondentie tusschen object en subject; valsche mystiek verbroekt die. Dit kenmerkend onderscheid valt o.m. aan te wijzen in de verhouding, die het leven van den geloovigen mensch heeft te erkennen tusschen lo, Gods spreken en werken buiten ons en binnen in ons. Zo, Gods komen tot ons en ons wederkeren tot Hem in het geestelijk verkeer met Hem en de betooning der gehoorzaamheid. So, Gods doorloopen openbarings- en verlossingswerk en ons momenteel daarin betrokken zijn. De ware mystiek volgt hierin zuivere wegen, de valsche mystiek verwingt de verhoudingen.

Helzelve gebeurt inzake de verhouding van den geloovigen individu tot de Christelijke gemeenschap. De ware mystiek, in werkdag voor Gods objectieve werk, weet, de Kerk niet te kunnen missen, en weet zich gelukkig in harmonische verhouding tot de Kerk, aan wie de (objectieve) „woorden Gods zijn toevertrouwd”, in wie ook Gods objectieve werk zich openbaart, verheerlijkt, en door wie ook dat leven tot de ziel zelf komen moet. De valsche mystiek evenwel, eerst onbewust, straks in een soms aangenomen opzettelijke „houding”, verbroekt den band met de Kerk als objectieve geloofsgemeenschap (en tevens geloofs-object) en doet dat meestal ook uit een zekere vrees voor de critiek en de correctieve kracht der Kerk. Zij wil niet door de gemeenschap worden gecorrigeerd. Vandaar een neiging tot een afwijzend veroordeelen van de Kerk; een neiging, die bij van origine „gerefomeerde” mysticiënen te sterker zal zijn, omdat ze bij dezen een wapen van afkeer is tegen de onwilkeurige, uit de belijdenis verstandelijk bekende, gezonde, maar in het hart niet-aanvaarde correctieven, doch die ook in andere valsche of afwijkende mystiek, de Roomsche b.v., te constateeren valt.

Tenslotte, ook in de vraag van de onderlinge verhouding van verstand en gevoel enerzijds, en in de verhouding tusschen Logos (het Woord Gods, den Zoon) en Pneuma (den Geest Gods), anderzijds, heeft het praktisch inzicht in de object-subject-relatie bij de ware en bij de valsche mystiek telkens weer een uiteenlopende praktijk in levenshouding veroorzaakt. Op verscheidene manieren valt dit aan te toonen en te illustreren.

Het spreekt natuurlijk voor zichzelf, dat de hier besproken kenmerken niet altijd even streng te onderscheiden zijn, en dat de hierbij optredende verschijnselen elkaar meer dan eens kruisen, of in onderlingen samenhang te zien zijn. Er blijft hier wisselwerking.

Laat ons nu tenslotte met een enkel woord de vraag mogen stellen, hoe in de gewone praktijk van den zielzorger met deze dingen te rekenen zou zijn.

Om te beginnen met de nuchterste opmerking, die hier te treffen zou zijn: men moet nooit alleen maar vechten tegen valsche mystiek.

Om drie redenen.

Vechten zonder meer is nooit goed; wie vechten wil, moet een positief doel hebben, en daarbij vrede-maker willen zijn. Er zijn vrede-makers op korten termijn en in kleinen stijl; dit goedhartige, maar verderfelijke slag menschen heb ik natuurlijk niet op het oog. Er zijn ook vrede-makers op langen termijn, (want dat is de termijn van het geloof) en in grooten stijl, groot, neen, natuurlijk niet in eigen oog, maar volgens geloofs-inzicht. Die laatste- genoemde soort van „vrede-makers” heb ik wel op het oog. De menschen, die zich aan dit werk wagen, zullen misschien zelf als vechtershazen worden uitgescheiden; en dat moeten ze er maar voor over hebben. Maar, hoewel in zoo'n geval afwijzende de uit slappe beginsel-verwatering opkomende „critiek” van broeders en vooral zusters (en er zijn tegenwoordig veel zusterlijke broeders) moeten zij voor zichzelf toch toezien, dat hun strijd tegen valsche mystiek toch altijd in positieven zin moet bedoelen, plaats te maken en te houden voor de ware mystiek, zonder welke een christelijk geloofsleven nu eenmaal niet bestaan kan. Dit is de eerste reden, waarom men zich niet tevreden stellen kan, met bestrijding van valsche mystiek, en daarmee uit.

De tweede reden (eigenlijk: oorzaak) ligt hierin, dat de valsche mystiek nu eenmaal niet te kennen is, laat staan te beoordeelen, of te verwerpen, zonder kennis en ervaring van de ware mystiek.

Ik geloof, dat onze praktische zielszorg met dit nuchtere feit eenigszins volhardend bezig moet zijn, opzettelijker dan b.v. onze Chr. Encyclopaedie, die twee auteurs liet schrijven, den éénen over Mystiek, den ander over Mysticisme. Vooropstellende, dat beider auteurs bekwaamheid voor beide onderwerpen boven alle dispuut verheven is, meen ik, dat beide onderwerpen steeds, onder één gezichtspunt moeten vallen, en dat de termen van het probleem in het één artikel dezelfde moeten zijn, als in het andere.

De derde reden, waarom enkel en alleen maar een bestrijding van de valsche mystiek niet goed is, ligt hierin, dat valsche en ware mystiek nooit in volstrekte afgescheidenheid voorkomen bij de menschen, die aan de zielszorg toevertrouwd zijn. De scheidslijn loopt nooit, bij niemand, volkomen zuiver. Evenals er, naar mijn bescheiden meening, heel wat gereformeerde preeken zijn met volmaakt ongereformeerden opzet in geheel of deelen, zoo zijn er, om tot het niet-preekend volk af te dalen, ook heel wat kronkels in een mystieke ziel, die toch overigens in het algemeen op gezonde wijze ervan weet, „nabij God te zijn”. En, omgekeerd, liggen er, ondanks de onzuivere instincten, neigingen, driften, van de valsche mystiek toch ook weer verscheiden verspreide fragmenten van warme en ware mystieke ervaringen, die hun plaats zullen mogen behouden in het eeuwige zomerpaleis van de nieuwe aarde en den nieuwen hemel, als ze eerst maar eenmaal door de schroeiing van het gericht, door het vuur van de werkelijkheid Gods, uit hun onzuiver verband nitgerukt zullen zijn.

Wie zou hij zulken stand van zaken meenen, dat hij al genoeg gedaan heeft, als hij enkel maar stevig van leer getrokken is tegen mystiek gedoe, gelijk de gangbare term luidt? Een ziel is altijd een ingewikkeld ding; en de mystiek is het ook.

Hier is voor den praktischen werker wel in de eerste plaats noodig een helder inzicht in het paulinische „mysterie”: de gangen en wegen der naar ons toekomende wondere genadegiften Gods.

Ik begin hiermee, en doe dat met opzet.

Veel menschen zeggen: in de eerste plaats is noodig: kennis van de ziel, kennis van de wegen die God „met” de ziel „houdt”, enz. Ik geloof niet, dat dit juist geredeneerd is. Of liever: ik ontken dat. Wat deze menschen in de eerste plaats stellen, dat wil ik op het tweede plan houden. Voorop moet gaan het inzicht in het objectieve „mysterie”. Het is ontstellend, dat er zoo heel veel menschen zijn, die bij hun dood in staat zijn, tientallen volgebrabbelde intieme dagboekjes aan hun (meest voor die erfenis onverschillige) erfgename na te laten, terwijl ze zich nooit hebben vermoed met de vraag, wat de objectieve inhoud is van Christus, zonde, genade, gemeenschap der heiligen, rechtvaardigmaking en zoo voort. Met andere woorden: hoe hard het ook klinken moge: ze hebben mystische spelen gespeeld met.... ideeën. En de ideeën hadden niet eens getuigenis, dat ze van God waren. Ze hebben zich een roes van genade gedronken, maar het was toch alles „natuur”; en — God zij hun ziel genadig. Beginnen, waar Paulus begint! Indien de zuivere, christelijke mystiek daar is, waar het object ingaat tot het subject, dan moet het objectieve heilsgoed eerst met Hem, die het schenkt, gekend zijn, zal n.l. de mystiek een bewust verkeer met God zijn. Wie zielen heeft te leiden, moet geen abonnement op een psychologischen cursus („help u zelf op reis in de psychologie”) overwegen, voordat hij eerst theoloog is geworden: kennende God, en Zijn Woord en werk. En aangezien hij, die het ambt draagt, niet met de taak belast is, om zielen naar het Woord maar om het Woord naar de zielen te brengen, daarom moet hij zoo nederig zijn, met het Woord te beginnen. Draagt hij dat wel, ja of neen?

Kan hij, de zielzorger, hierop antwoorden: ja, — dan is er werk voor hem te doen. Hij kan dan tot den intellectualist zeggen, dat gelooven, dat „zijn in God”, en „wandelen met God” niet opgaat in verstandelijk kennen. Dat onze ziele-diepten moeten zijn aangeraakt, levend gemaakt, bewogen, werkzaam gemaakt door en met God, en dat die geestelijke vereniging met God grondiger is, en dit levend contact onnaspeurlijker en werkzamer is, dan eenige ontvangst en geboorte en levensfunctie in de natuur. M.a.w.: hij kan de mystieke ervaring tot ontwaking trachten te leiden, waar ze nog niet was, of nog niet bewust was van zichzelf. — Hij kan de gezonde mystiek opwekken, tot sterkere oefening in het geloof, opdat, als straks de ziel de „oogen sluit”, om MET en UIT KRACHT VAN het geopenbaarde heilsgoed naar binnen af te steken, toch voor twee dingen te zorgen: ten eerste, dat alleen dan de oogen voor het inwendig schouwen in blijden wellust dicht gedaan worden, als hetgeen in de binnenkamers der ziel om- en omgekeerd staat